Патик Леся Леонідівна,
доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Патик Андрій Анатолійович,
завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук**,** старший дослідник

СУДОВІ ЕКСПЕРТИЗИ, ЩО ПРОВОДЯТЬСЯ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОРОЖИХ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ТА ЇХ ЧАСТИН, ВИЯВЛЕНИХ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ У РЕЗУЛЬТАТІ АТАКИ КРАЇНИ АГРЕСОРКИ

З початком повномасштабного вторгнення росія випустила по території України низку не лише ракет, але і безпілотних літальних апаратів, які призвели до смертельних наслідків та руйнувань. За даними офіційної інформації Генштабу Збройних сил України, заявленої на брифінгах, селекторах, офіційних соцмережах Президента України тощо за 2022 рік по території України було запущено 1.1 тисячі дронів [1], за 2023 рік – 3.149 [2], за шість місяців 2024 року **–** близько 600 бойових безпілотних літальних апаратів [3].

Безпілотний літальний апарат (далі – БпЛА) – це повітряне судно без пілота, екіпажу чи пасажирів на борту, управління яким здійснюється автоматично чи/або дистанційно за допомогою безпілотної авіаційної системи (безпілотного авіаційного комплексу), що є невід'ємною складовою такого апарата та включає в себе наземний контроль і систему зв'язку з ним [4, с. 14].

Безпілотні повітряні засоби ураження є повітряними платформами – носіями вибухової речовини або вибухових пристроїв, а у випадку застосування дронів-камікадзе чи баражуючих снарядів – власне вибуховими пристроями. Зазначені засоби та їх окремі частини охоплюються усталеною категорією – вибухові матеріали [5, с. 163].

Усі виявлені на місці події літальні апарати або їх частини підлягають експертному дослідженню з метою встановлення фактів, що мають значення для розслідування воєнних злочинів. Зокрема, проводяться як експертизи одного напрямку (галузі знань), так і комплексні судові експертизи [5, с. 194-201]. Такі дослідження мають на меті з'ясувати питання ідентифікаційного, групофікаційного та

діагностичного (ситуаційного) характеру. Починаючи від віднесення таких літальних апаратів до певного виду, типу пристроїв, та закінчуючи встановленням суми збитків та вартості їх відшкодування. Тож наведемо види судових експертиз, які проводяться для дослідження ворожих БпЛА та їх частин, виявлених на місці події.

Так, з метою встановлення наявності на поверхнях БпЛА та їх частин слідів папілярних узорів, механізму їх слідоутворення, особливостей будови руки, яка залишила слід тощо проводять *трасологічну експертизу* (експертизу слідів рук). Однак, ідентифікація особи за такими слідами можлива лише за наявності порівняльних зразків – дактилоскопічної карти підозрюваного.

Судова експертиза зброї та слідів і обставин її використання проводиться для встановлення належності літального апарату до зброї, спеціальних засобів активної оборони, засобів літального ураження або інших конструктивно подібних до них виробів, визначення їх типу, виду, моделі або зразка (для виробів промислового виробництва), способу виготовлення та придатності для використання за призначенням тощо.

У разі виявлення на місці події бойової частини БпЛА, з метою встановлення типу та способу виготовлення вибухової речовини, якою вона споряджена, а також належності бойової частини БпЛА до вибухових пристроїв і визначення її потужності в тротиловому еквіваленті, визначення класифікаційної категорії пристрою (виду), конструкції пристрою та способу його виготовлення тощо проводять *вибухо-технічну експертизу*.

За наявності в БпЛА носіїв інформації проводиться експертиза комп'ютерної техніки і програмних продуктів та експертиза електронних комунікацій. Метою *експертизи комп'ютерної техніки і програмних продуктів* є виявлення та вилучення інформації та програмного забезпечення для встановлення функціонального призначення БпЛА, хронології його роботи, географічних координат тощо. Метою *експертизи електронних комунікацій* є встановлення функціонального призначення електронних компонентів та вузлових елементів БпЛА, які використовуються для прийому, обробки та передачі інформації, встановлення способів передачі (отримання) інформації з використанням мереж електронних комунікацій та їх складових, радіообладнання, радіоелектронних засобів, випромінювальних пристроїв, визначення окремих технічних характеристик його приймально-передавальних систем, вирішення питань щодо траєкторії польоту БпЛА, тривалості та хронології руху, пункту його старту і кінцевого призначення [6].

Фототехніча експертиза може проводитись для ідентифікації фото-, відеозаписів місцевості та інших об'єктів, вилучених з БпЛА. Зокрема, здійснюється ідентифікація предметів, приміщень та ділянок місцевості, відображених на знімках та відеозаписах, визначення технологічних і технічних характеристик зйомки тощо. Отримані фотозображення з БпЛА можуть слугувати для подальшого встановлення осіб, які зображені на фото чи відеозаписах. Наприклад, для проведення портретної експертизи з метою ідентифікації особи (трупа) за фотознімком та відеозаписом. Однак, таке дослідження можливе лише за наявності порівняльних достовірних фотографій та відеозапису цієї особи, прижиттєвих її знімків.

Експертиза спеціальних технічних засобів отримання негласної інформації проводиться для визначення наявності або відсутності таких засобів на БпЛА розвідувального призначення. Небезпека наявності таких засобів у тому, що за допомогою БпЛА може здійснюватися негласне відео- та фотоспостереження, проводитись перехоплення сеансів зв'язку стільникових систем зв'язку, здійснюватися радіомоніторинг оточуючого середовища тощо [7].

Пожежно-технічна експертиза проводиться для встановлення фактів виникнення пожеж внаслідок застосування БпЛА, визначення часу та шляхів розповсюдження пожежі, осередка (місця виникнення початкового горіння), вибухо-, пожежонебезпечні властивості наданих на дослідження матеріалів (речовин) тощо.

Судова будівельно-технічна та *оціночно-будівельна експертизи* проводяться для визначення технічного стану будівель, споруд та інженерних мереж, причин пошкоджень та руйнувань об'єктів, їх елементів внаслідок атаки БпЛА, а також встановлення вартості ремонтно-будівельних робіт, проведення яких необхідне для усунення пошкоджень таких об'єктів.

Проведення *судової товарознавчої та транспортнотоварознавчої експертиз* необхідне для визначення ринкової вартості товару, колісних транспортних засобів станом на певну дату з урахуванням його якісних показників, вартості матеріальних збитків спричинених атакою БпЛА, а також можливості проведення ремонтно-відновлювальних робіт пошкоджених транспортних засобів, їх обсяг, характер і вартість цих робіт на дату оцінки тощо.

Також для дослідження БпЛА та їх частин, вилучених з місць події можуть проводитися інші види судових експертиз, наприклад *судово військова*, завданням якої є визначення напрямку, відстані з якої був здійснений обстріл цивільних об'єктів БпЛА та багато інших

видів судових експертиз залежно від завдань, що стоять перед розслідуванням відповідно до вилучених об'єктів та їх частин.

Наведені вище види судових експертиз відіграють дуже важливу роль у встановленні криміналістично значущої інформації при дослідженні ворожих БпЛА та їх частин, вилучених з місць події. Отримана інформація дає можливість не лише відтворити механізм кримінальної протиправної події, а і встановити місця зосередження противника, попередити ймовірні наступні атаки, а також зібрати доказову інформацію для доведення протиправних дій у суді. Згадані вище дослідження можуть проводитися як в експертних службах Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, так і в науково-дослідних установах судових експертиз Міністерства юстиції України, Національному науковому центрі «Інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса». Таке різноманіття експертних установ надає можливості слідчому зібрати належну міцну доказову базу вчинення воєнних злочинів для міжнародного суду.

Список використаних джерел

1. Оксана Руда Скільки ракет за рік Росія випустила по Україні: в ЗСУ відповіли. *ТСН.* 23.02.2023. URL: https://tsn.ua/ukrayina/skilki-raket-za-rik-rosiya-vipustila-po-ukrayini-v-zsu-vidpovili-2271310.html.

2. Ірина Лаб'як Скільки ракет і дронів випустила РФ по Україні за 2023 рік: яка кількість була збита (інфографіка). *ТСН*. 07.01.2024. URL: https://tsn.ua/ato/skilki-raket-i-droniv-vipustila-rf-po-ukrayini-za-2023-rik-skilki-ciley-buli-zbiti-infografika-2486140.html.

3. Скільки ракет і дронів випустила росія по Україні з початку року: Володимир Зеленський назвав цифри. *Армія INFORM*. 30.01.2024. URL: https://armyinform.com.ua/2024/01/30/skilky-raket-i-droniv-vypustyla-rosiya-po-ukrayini-z-pochatku-roku-volodymyr-zelenskyj-nazvav-czyfry/.

4. Особливості застосування безпілотних літальних апаратів органами та підрозділами поліції: метод. рек. / А. А. Саковський, С. М. Науменко, С. І. Кравченко, І. М. Єфіменко та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ. 2022. 72 с.

5. Безпілотні повітряні засоби ураження сил вторгнення російської федерації : практичний порадник / Червяков О. І., Євтушенко І. В., Букрєєв О. І., Білоус В. В. Х: ІПЮК для СБУ, 2023. 212 с.

6. Про затвердження Інструкції про призначення та

проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text.

7. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень в системі Служби безпеки України: Наказ Центрального управління Служби безпеки України від 29.05.2015 року № 371 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-15#Text.

Пєсков Ігор Вікторович,
судовий експерт Херсонського відділення
Одеського науково-дослідного інституту
судових експертиз Міністерства юстиції
України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ З ПИТАНЬ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

При проведенні досліджень відповідності документації із землеустрою вимогам законодавства визначається коло питань, які будуть вирішуватися, та їх черговість. Зокрема, експерт досліджує документацію із землеустрою щодо її відповідності вимогам нормативно-правових актів у галузі землеустрою за складом, змістом та правилами оформлення.

Непоодинокі випадки, коли експерт встановлює відсутність акту приймання-передачі межових знаків на зберігання, який передбачений законодавством в складі документації із землеустрою. Непоодинокі, також випадки, коли такий акт наявний в складі документації із землеустрою але в ньому відсутні дата його складання та підписи осіб, які здають та приймають межові знаки на зберігання. Розробники землевпорядної документації мотивують це тим, що межові знаки на зберігання передаються після затвердження проекту відведення земельної ділянки та (або) після проведення комплексу робіт по встановленню меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) та закріплення їх межовими знаками.

Виникає питання, коли необхідно долучати акт приймання-передачі межових знаків на зберігання до документації із землеустрою у випадку встановлення (відновлення) меж земельних ділянок в натурі (на місцевості) і чи є невідповідністю вимогам нормативно-правових актів у галузі землеустрою за складом, змістом та правилами оформлення в разі його відсутності або неналежного оформлення?